Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 6

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 496 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-iyunda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.(,PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G‘afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

Oliy ta’lim islohotlarida – muhandislik maktablarini institutsional rivojlantirish asoslari 16
Qo‘ng‘irotboy Avezimbetovich Sharipov, Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna

Xufiyona iqtisodiyot mamlakatimiz rivojiga to‘siq bo‘lmoqda 20
Muxiddin Kalonov

“Yashil” iqtisodiyotni moliyalashtirish amaliyotini takomillashtirish 24
Muhammadiyeva Maftuna

Oliy ta’lim tizimidagi islohotlarda innovatsion yechimlarning zarurati 27
Abduqunduzova Nazokat Usmonqulovna

Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishda ish beruvchilar va yonlanuvchilar o‘rtasidagi iqtisodiy munosabatlarni aniq sotsiologik baholash 31
Dustmurodov Orifjon Ismatilloyevich

Перспективы развития средств размещений в экологическом туризме на охраняемых природных территориях Узбекистана 40
Ахмедходжаев Равшан Темурович

Bank kartalari orqali ko‘rsatilayotgan xizmatlari bozorining rivojlanish borasidagi asosiy tendensiyalari va muammolari 49
Toyirov Yunus Alamovich

Kichik biznes subyektlarida innovatsionraqabatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish orqali import o‘rnini bosish strategiyasini shakllantirish istiqbollari 55
Rustamov Alisher Raxmataliyevich

Nodavlat umumiy o‘rta ta’lim maktabning faoliyati samaradorligini aniqlashda innovatsion usullardan foydalanish 62
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna

Tijorat banklarida bank risklarini boshqarishning strategik ahamiyati 67
Altibayev Xudayberdi Kuvandikovich

Klaster iqtisodiy subyekt sifatida: mohiyati va tasnifi 71
Usmonov Sharofiddin Pazlitdinovich

Tijorat banklari tomonidan yoshlar tadbirkorlik faoliyatini kreditlashning nazariy-uslubiy jihatlari 76
Asrorov Azizbek Isomiddin o‘g‘li

Oliy ta’lim muassasalari xalqaro tasnifi: nazariya va tendensiya 81
Yuldashev Iskandar Bahromovich

Iqtisodiyot transformatsiyasi sharoitida xo‘jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy resurslarini boshqarishda metodologik yondashuvlar va ilmiy qarashlar 86
Jiyanova Nargiza Esanboyevna

Davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini samarali tashkil etish mezonlari va omillari 93
Z. Abdikarimova, S. Madaminov

Savdo korxonalari boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlari 97
Q. J. Mirzayev, Sh. M. Islomov

Sociological Assessment of Migration Processes 102
Gulmurodov Kamoliddin Abdukodir ugli

Current issues of business management in the context of digitalization of the economy 112
Safarov Bakhtiyor Djurakulovich, Kadirova Zulhumor Namazovna, Dadabaev Kuchkor Abdullaevich

Методические основы маркетинговых стратегий акционерных обществ 118
Эркинов Шахзод Баходир ўғли

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Insurance Mechanisms in Foreign Trade: Mitigating Risk and Facilitating Global Commerce 125
Abirkulova Sohibjamol

Improving the Conceptual Framework for Modernizing the Tax System (Using the Example of Uzbekistan) 130
Bakhrom Nomazov

Ayollarning inson kapitalini rivojlantirishda kraudfanding platformasining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati 136
Bozorova Saxobat Abdujapparovna

Evaluating the Environmental Sustainability of Uzbek Firms in the Green Economy............142
Nurbek Xalimjonov Ulugbek ugli

O'zbekiston iqtisodiyotini innovatsion rivojlanishida inson kapitalining roli 148
Eshmirzayev Faruddin Ilxomjonovich, Salimova Zaxro Sobirjon qizi

Agroklasterlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlarini tahlil qilish 155
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich, Mirzayev Behzod Abdug'ofur o'g'li, Narzullayev Nodirbek Aziz o'g'li

Improving the Practice of Increasing the Effectiveness of Managing Innovation Processes in Commercial Banks 160
Juraev K. T.

Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanish 164
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich

Iqtisodiyotni raqamlashtirish va yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda soliqlarning roli va ahamiyati............169
Madraximov Baxtiyorjon Ortiqboy o'g'li, Rizayev Xabib Abduraufovich, Namazov Sa'dulla Namozovich

O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tishning joriy holati tahlili............175
Rahmatullayeva Dilbar Olimovna

Buxoro viloyatida savdo xizmatlari raqobatbardoshligini baholash uslubiyatini takomillashtirish..181
Raxmatov Akmal Anvar o'g'li

The Contribution of Transport in the Development of Tourism Industry (Case Study: Uzbekistan)............187
Rofeeva Rukhshona Shavkatovna

Yoshlarning sayohat manzillarini tanlashdagi omillar 192
Qurbanbayev Shuhrat Bakberganovich

Improving the Effective use of Funds From Taxes and Fees in Kashkadarya Region 196
Shakhzod Zokhidov

Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida sanoat korxonalarida iqtisodiy salohiyatni boshqarish 202
Kadirova Shaxnoza Ilhomovna

Yangi O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida kadrlar tayyorlash masalalari............207
Usmonov Baxodir Suvonqulovich

Temir yo'l transportida innovatsion faoliyatni rivojlantirish yo'llari............211
Nasimov Shavkat Vasiyevich

O'zbekistonda banklararo raqobat............219
Zunnunova Xulkar Muxtorovna

O'zbekistonning xalqaro moliya tizimiga integratsiyasini ta'minlashni takomillashtirish............225
Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Kuchkarov Sanjar Baxtiyarovich

Respublikamizda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish istiqbollari 229
Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov

Iqtisodiy xavfsizlik tushunchasining mohiyati............233
Aripov Oybek Abdullayevich, Madiyorov Shavkatbek Muxtarovich

Aksiyadorlik jamiyatlarida konsolidatsiyalashgan moliyaviy holat to'g'risida hisobot tuzishning bosqichlari....237
Eshonqulov Azamat Abdiraximovich

Davlat moliyaviy nazoratining turlari va shakllari....241
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich

Tog' turizmini rivojlantirish manfaatlari yo'lida investitsiya resurslarini to'plash mexanizmlarini ishlab chiqish samaralari....245
Xidirov Alimardon Dagarovich

The Main Role of the Teacher While Managing the Classroom and Some Aspects of Teaching English....248
Nilufar Turdiyeva

Davlat xususiy sherikchilik faoliyatining menejment funksiyalari tizimida muvofiqlashtirishning ahamiyati....252
Suleymanov Farrux Raximjon o'g'li

Qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari va sohada amalga oshirilayotgan tarkibiy-miqdoriy o'zgarishlar dinamikasi....256
G. Sh. Qo'ldosheva, A. J. Toshboyev

Логистика в Азии: опыт и перспективы оптимизации....260
Каюмова Паризода

Temir yo'l transportida yo'lovchi tashish imkoniyatlarini oshirishning zamonaviy yondoshuvlari....266
G. I. Abdulxamidova

Повышение эффективности использования местных налогов и сборов в Кашкадарье: международная перспектива....272
Shahzad Zokhidov

Financial and Credit Support for Investment and Innovative Developing Activities of a Tourist Enterprise....275
Rozokov Mukhammadaziz Mansurovich

Роль контроля качества по хранению и переработке зерна в обеспечении продовольственной безопасности Республики Узбекистан....282
Холбекова Дилобар Расулжон кизи

O'zbekistonda mahalla boshqaruvi tizimi faoliyatini takomillashtirish masalalari....289
Gafurov Ubaydullo Vaxabovich

Kichik biznes va tadbirkorlik sharoitida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishning xorijiy tajribasi....296
Dilnoza Meyliyeva

Cross Cultural Preoblems in International Business Negotiations....301
Xoldarova Fariza Tuxtabayevna

Yengil sanoatning raqobatbatdosh hududiy-ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribani qo'llash....304
Haydarova Shoxista

Konchilik sanoati korxonalarining innovatsion jarayonlarni rivojlantirish xususiyatlari....310
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna

Korxonalarda risk boshqaruvi mexanizmlarini joriy etish va inson resurslaridan foydalanish istiqbollarini takomillashtirish....315
Tashpulatova Muniraxon Mahmudovna

Spin korxonalar – texnologiyalarni tijoratlashtirishda muhim tuzilma sifatida....320
O'rinov Dilshodjon Axmadjonovich

Mintaqalarda makroiqtisodiy barqarorlikning ta'minlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni takomillashtirish strategiyasi....324
Xolbekova Feruza Rasulovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Iqtisodiy o‘sish va aholi daromadlari o‘rtasidagi bog‘liqlikning nazariy asoslari 329
Hasanova Nigora Hasan qizi

Современное состояние маркетинга на рынке ценных бумаг Республики Узбекистан 334
Юлдашев Жамшид Абрарович

Sog‘liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik asosidagi investitsion loyihalarni moliyalashtirish 340
S. A. Karabayev

Axborot telekommunikatsiya tarmog‘i korxonalarida korporativ boshqaruv samaradorligi 334
Temirov Anvarxon Abdulazizxonovich

Qishloq xo‘jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmlari va sohada amalga oshirilayotgan tarkibiy-miqdoriy o‘zgarishlar dinamikasi 347
G.SH.Qo‘ldosheva[1], A.J.Toshboyev[2]

Yengil sanoatning raqobatbatdosh hududiy-ishlab chiqarish klasterlarini rivojlantirish bo‘yicha xorijiy tajribani qo‘llash 351
Haydarova Shoxista

Konchilik sanoati korxonalarining innovatsion jarayonlarni rivojlantirish xususiyatlari
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna 357

Korxonalarda risk boshqaruvi mexanizmlarini joriy etish va inson resurslaridan foydalanish istiqbollarini takomillashtirish 362
Tashpulatova Muniraxon Mahmudovna

Spin korxonalar - texnologiyalarni tijoratlashtirishda muhim tuzilma sifatida 367
O‘rinov Dilshodjon Axmadjonovich

Yoshlarning sayohat manzillarini tanlashdagi omillar 371
Qurbanbayev Shuhrat Bakberganovich

Mahalla institutini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning institusional tahlili 375
Bahriddinov Viqorjon Akbar o‘g‘li

O‘zbekistonda investitsion faoliyat, uni moliyalashtirishning zamonaviy ko‘lamlari 380
va o‘ziga xos xususiyatlari
Kuvatova Oliya Sheraliyevna, Husenov Muhriddin Bahriddinovich

Xalqaro moliya institutlari faoliyatining davlatlar rivojlanishiga ta’siri (Yevropa Tarraqiyot va Tiklanish banki misolida) 384
Muxtorov Jahongir Muxtor o‘g‘li

Davlat sektorida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlariga muvofiq daromadlar hisobini tashkil etish 390
Meliboyev Akmal G‘aybullayevich

Qurilish materiallari ishlab chiqarish quvvatlari va asosiy ishlab chiqarish fondlarining t uzilishi hamda hajmi 394
Muxtasar Karimova Isroiljon qizi

Ayollar tadbirkorligi nazariyasining takomillashuvi xususida 398
Sharofiddinova Gulnoza Ilxomjonovna

O‘zbekistonda soliq ma‘murchiligida joriy etilgan soliqlarni undirish mexanizmini takomillashtirish masalalari 403
Maxmadustov Jalol Maxmadustovich

Soliq majburiyatlari ijrosini takomillashtirish yo‘llari 408
Mirzaaliyeva Gulchehra Abduvali qizi

Сравнительное исследование финансовой отчетности, подготовленной в соответствии с мсфо и нсбу 413
Эргашева Шахло Тургуновна

Innovatsion bank mahsulotlarini tashkil etishda xorijiy mamlakatlar tajribasi va raqamli transformatsiyaning ro'li 420
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li

Mintaqa mehnat bozori ishchi kuchiga talab va taklifni boshqarish vositasi sifatida 428
Umarov Oqil Omiljonovich, Abdullayev Umidjon G'afurovich

Development of a Methodology for Assessing the Brand Equity of Higher Education Institutions 435
Zufarova Nozima Gulamiddinovna

O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorida tijorat banklarining o'rni 442
Avezov Ibrohim Ilhomovich

Optimizing Digital Pedagogy through Database Applications and Data Mining for a Sustainable Digital Economy 448
Dilfuza Kuzikulova

Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati samaradorligini baholash usullarini takomillashtirish 454
Muradullayeva Nafisa Dilmurad qizi

Talaba va o'quvchilarning kamolotida ma'naviy - ma'rifiy tadbirlarning ahamiyati 458
Quldoshev Asliddin Tursunovich

To'qimachilik korxonalarining innovatsion faoliyatini baholash uslubiyotini takomillashtirish 461
Ikramov Maqsad Muratovich

Davlat-xususiy sherikchilik asosidagi loyihalarni moliyalashtirish 467
Toyirov Yunus Alamovich

Mamlakatimizda pillachilik biznesini rivojlantirish orqali mahsulot ishlab chiqarish va uni qayta ishlash holatining tahlili 474
Turgunov Odilbek Maripovich

Analysis of the investments in clean energy projects in the developing countries 478
Fayziyev Samandar Sobir ogli

Chakana savdo korxonalarida innovatsion marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligini oshirish yo'llari 483
Kodirova Zulxumor Namazovna, Safarov Baxtiyor Djurakulovich

O'zbekistonda raqamli bank xizmatlarining qo'llanilishida xorij tajribasining o'rni 489
Yo'ldosheva Iroda Ibodulla qizi

XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Muradullayeva Nafisa Dilmurad qizi
Samarqand Iqtisodiyot va servis instituti doktaranti

Annotatsiya: Maqolada xizmat ko‘rsatish korxonalarining boshqaruv faoliyati samaradorligini baholash usullarini takomillashtirishning muhimligi va bu maqsadga erishish uchun yaratilgan yondashuvlar haqida ma'lumot berilgan. Xususan, korxonaning faoliyatini yaxshi tahlil qilish va samaradorligini oshirishga imkon berish uchun qanday ko‘rsatmalarni tanlashda va amalga oshirishda qanday qo‘llanishlarni o‘rganilgan.

Kalit so‘zlar: boshqarish tizimi, korxonalarni boshqarish, boshqaruv usuli, samaradorlik, samaradorlikni baholash, xizmat ko‘rsatish, xizmat ko‘rsatish sohasi.

Аннотация: В статье представлена информация о важности совершенствования методов оценки эффективности управленческой деятельности предприятий сферы услуг и подходов, созданных для достижения этой цели. В частности, было изучено, как выбрать и внедрить рекомендации для лучшего анализа деятельности компании и повышения ее эффективности.

Ключевые слова: система управления, трансформация предприятий, метод управления, эффективность, оценка эффективности, сервис, сфера услуг.

Abstract: The article provides information about the importance of improving the methods of evaluating the effectiveness of management activities of service enterprises and the approaches created to achieve this goal. In particular, it has been studied how to choose and implement guidelines to better analyze the company's activities and improve its efficiency.

Key words: management system, transformation of enterprises, management method, efficiency, efficiency evaluation, service, service sector.

KIRISH

Bugungi kunda xizmat ko‘rsatish korxonalar faoliyatini samarali boshqarish davr talabiga aylangan. Chunki iqtisodiyotning jadal rivojlanishi, yangi ish o‘rinlarning yaratilishi, bozor munosabatlariga tezkor moslashadigan faoliyatning paydo bo‘lishi hamda davlat budjeti mablag‘lariga sezilarli hissa qo‘shishi, shu bilan bir qatorda, ijtimoy-iqtisodiy aholi hayotining barqarorlashuvida ushbu faoliyatning samarasi yuqori hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Mahsulot (ishlar, xizmatlar)ni ishlab chiqarish va sotish xarajatlari tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash to‘g‘risida»gi Nizomi[1]ga muvofiq xizmat ko‘rsatuvchi korxonalar samaradorligi aniqlangan.[6] Shu sababli, ushbu faoliyatda yuzaga kelayotga muommolarni chuqur o‘rganish va boshqaruv samaradorligini baholashning usullarini tahlil qilishimiz lozim bo‘ladi. Bugungi kungacha respublika va xorijiy jurnallarda chop etilgan ilmiy ishlarda xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyati boshqarish samaradorligi ko‘rsatkichlari asosan resurs-xarajat yondashuvi asosida tahlil qilingan. Bu esa, o‘z navbatida, umundorlik va samaradorlik ko‘rsatkichlari bir xil iqtisodiy kategoriya sifatida talqin qilinganini ko‘rsatadi. Shu sababdan, ko‘plap olimlarimiz xizmat korxonalari faoliyatida samaradorlik ko‘rsatkichlarini tavsiflashda mehnat unumdorligi ko‘rsatkichlaridan foydalangan.

1 lex.uz›docs/-264422

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyatini boshqaruv samaradorligini baholash usullari keng qamrovli mavzu bo'lib, turli yo'nalishlardagi adabiyotlar hamda qo'llanmalarni o'z ichiga oladi. Ushbu mavzuga oid adabiyotlarni tahlil qilish orqali boshqaruv samaradorligini baholash uchun ishlatiladigan asosiy usullarni aniqlash va ular qanday qo'llanilishini tushunish mumkin. Quyida boshqaruv samaradorligini baholashga oid asosiy usullar va ularni tadqiq etuvchi muhim adabiyotlar haqida tahlil keltirilgan.

Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyatini boshqarish samaradorligini oshirish muommolari ko'plab xorijiy olimlar[2] jumladan: Michail. L. Georgening "Lean Six Sigma for Services: How to Use Lean Speed and Six Sigma Quality to Improve Services and Transactions" nomli kitobida tadbiq qilingan unga ko'ra, Lean va Six Sigma yondashuvlarini xizmat ko'rsatish sohasida qo'llash usullarini o'rganadi. Lean Six Sigma usuli xizmat ko'rsatish jarayonlarining samaradorligini oshirish va sifatni yaxshilashga qaratilgan. Kanadalik olim Parmenter, D. o'zining "Key Performance Indicators: Developing, Implementing, and Using Winning KPIs[3]" kitobida KPIlar boshqaruv samaradorligini baholash uchun muhim vositalardan biridirdeb talqin qilgan. Ushbu kitob KPIlarni ishlab chiqish, joriy qilish va ulardan foydalanish bo'yicha amaliy ko'rsatmalar beradi. Xizmat ko'rsatish korxonalari uchun muhim KPIlarga mijoz qoniqishi, xizmat tezligi, jarayon samaradorligi va moliyaviy ko'rsatkichlar kiradi deb ta'kidlagan. Bundan tashqari, Camp, R.C.ning "Benchmarking: The Search for Industry Best Practices that Lead to Superior Performance"[4] nomli kitobida Benchmarking boshqa korxonalar bilan solishtirish orqali boshqaruv samaradorligini baholash va eng yaxshi amaliyotlarni aniqlash usulidir. Ushbu kitob benchmarking jarayonini qanday amalga oshirish haqida batafsil ma'lumot beradi va xizmat ko'rsatish korxonalari uchun juda muhim hisoblanadi.[1]

Yuqoridagi adabiyotlar xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyatining boshqaruv samaradorligini baholash uchun ishlatiladigan asosiy usullarni yoritadi. Ushbu usullar korxonaning turli jihatlarini qamrab oladi va boshqaruv jarayonlarini optimallashtirishga yordam beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Bir tomondan xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyatini samaradorligini aniqlashda unumdorlik ko'rsatkichlaridan foydalanish ilmiy jihatdan to'g'ri, chunki samaradorlikni talqinida unumdorlik statistikasidan foydalanish zaruriyatga aylanadi. Ikkinchi tomondan esa, xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyati davrida olingan ma'lumotlar tahlili davomida amaliyotda faoliyat samaradorligini baxolashda kengaytirilgan tarzda yondashuvni maqsadga muvofiqligini asoslaydi.

Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyatini boshqarish samaradorligini baholash usullari haqida quyidagicha metodologiyalardan foydalanamiz.

1-rasm. Xizmat ko'rsatish korxonalarini boshqarish samaradorligini baxolash metodologiyasi (1-rasm)

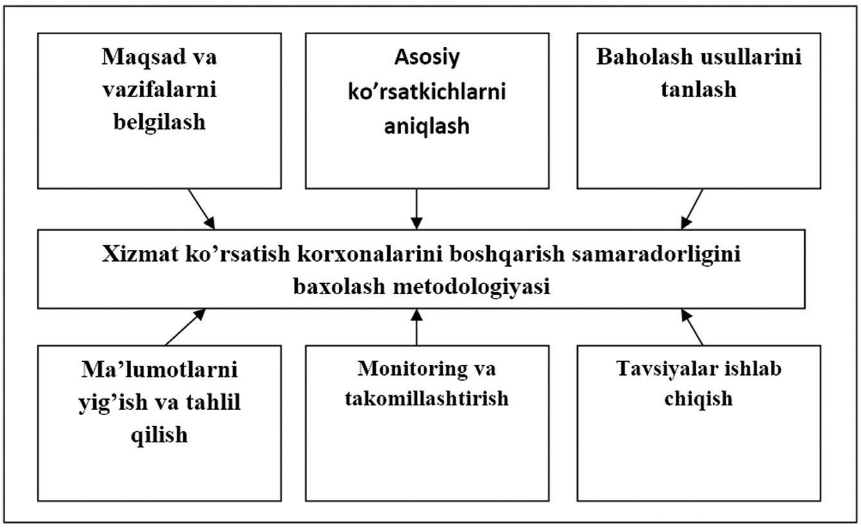

2 https://www.amazon.com/Lean-Six-Sigma-Service-Transactions/dp/0071418210#detailBullets_feature_div.

3 Parmenter, David. Key performance indicators : developing, implementing, and using winning KPIs / David Parmenter. p. cm. Includes index. ISBN 978-0-470-54515-7 (cloth) 1. Performance technology. 2. Performance standards. 3. Organizational effectiveness. I. Title. HF5549.5.P37P37 2010 658.4 013–dc22.

4 https://www.routledge.com/Benchmarking-The-Search-for-Industry-Best-Practices-that-Lead-to-Superior-Performance/Camp/p/book/9781563273520.

Yuqoridagi 1- rasm orqali metodologiya xizmat ko'rsatish korxonalarining boshqaruv samaradorligini baholash va takomillashtirish uchun kompleks yondashuvni taqdim etadi. Bu usullar yordamida korxona o'z faoliyatini tahlil qilib, samaradorlikni oshirish bo'yicha aniq choralarni ko'rishi mumkin. Bunda, avvalom bor, korxonaning strategik maqsad va vazifalarni to'g'ri belgilash asosiy metodlaridan biri hisoblanadi. Bundan tashqari, korxonaning asosiy ko'rsatkichlarini aniqlash, xizmat sifat va mijozning naflilik darajasini oshirish lozim. Baholash usullarini tanlash orqali esa muayyan ko'rsatkichlar orqali samaradorlikni aniqlash mumkin bo'ladi. Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish orqali biz turli so'rovnomalar, interyular hamda ichki hujjatlar tahlilini o'tkazishimiz mumkin. Bunda bizga, monitoring va takomillashtirish yordamga keladi. Shular orqali biz xizmat ko'rsatish korxonasini boshqarish samaradorligiga to'g'ri metodlardan foydalangan bo'lamiz[2]

TAHLIL VA NATIJALAR

Xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat ko'rsatuvchi korxonalar boshqaruvini samaradorlikni baholash, nafaqat korxonaning unumdorligini oshirishda balki mijozlarga ko'rsatilayotgan xizmatlarining sifatini yaxshi hisoblashda katta ahamiyatga ega hisoblanadi. Bunda, xizmat ko'rsatish korxonalarining faoliyati samaradorligini baholash usullarini takomillashtirishga oid muhim nuqtalar va yondashuvlar taqdim etiladi.[5]

Mijozlardan xizmat sifati haqida ma'lumotlar olinishi

Xizmat ko'rsatish korxonalarining boshqaruv samaradorligini oshirishda mijozlar bilan o'zaro aloqani oshirish va ularning talablari, tajribalari va fikrlarini olish uchun xizmat sifatini baholash uchun anketalar va so'rovnoma tashkil etilishi lozim. Bu, korxona uchun mijozlarning xizmat ko'rsatish korxonasi faoliyatidan qoniqish darajasini tushunishda yordam beradi.

Mijozlardan olingan fikrlarini va sharhlarni baholash

Korxonada mijozlar tomonidan berilgan fikrlar va sharhlar, tashkilotning xizmat sifati va taqdim etilayotgan mahsulotlari yoki xizmatlar haqida ma'lumot olishda yordam beradi. Bu sharhlar, yangi rivojlanishlar va taqozolarning aniqlanishiga yordam berishi mumkin.

Xizmatlar sifatini o'lchash borish

Xizmat ko'rsatish korxonasida xizmat sifatini o'lchash tizimi tashkilotning xizmatlarining sifatini baholash va monitoring qilish uchun yordam beradi. Bu o'lchash tizimlari mijozlar bilan xizmatni qoniqtirish va raqobatbardoshlikni ta'minlashda yordam beradi.

Ishga qabul qilish natijalarini baxolash

Xizmat ko'rsatish korxonalarida yangi xodimlarni qabul qilish jarayonida belgilangan kriteriyalarga muvofiq baholash va monitoring qilish lozimdir. Bunday tizimlar yangi xodimlarning tashkilotga qo'shilish darajasini va ulardan kutilayotgan natijalarni oshirishga yordam beradi.

Boshqaruv sistemlarini monitoring qilish

Korxonaning boshqaruv tizimlarini monitoring qilish, faoliyatni ko'rib chiqish va samaradorlikni baholashda yordam beradi. Bunday tizimlar korxona boshqaruvini yanada samarali qilishda va muammolarni aniqlashda yordam beradi.

Moliyaviy natijalarni monitoring qilish va baholash

Xizmat ko'rsatish korxonasining moliyaviy natijalarini monitoring qilish va baholash, korxona faoliyatining samaradorligini o'rganishda yordam beradi. Bunday natijalar moliyaviy muddatlar, daromad, va boshqa moliyaviy ko'rsatkichlar orqali o'lchash orqali aniqlanadi.

Xodimlarni monitoring qilish va baholash

Xizmat ko'rsatish korxonalarida xodimlar faoliyatini monitoring qilish va baholash, tashkilotning xizmat sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Xodimlar performansini o'lchash tizimlari, ularning maqsadlarga erishishida qanday o'zgarishlar kerakligini aniqlashda yordam beradi.

Bu usullar xizmat ko'rsatish korxonalarining xizmatlarini baholash va rivojlantirishda yordam beradi. Har bir usul o'zining afzalliklari va chegaralari bor, shuning uchun ularni birlashtirib foydalanish, xizmat ko'rsatish korxonasi uchun eng samarali yechim bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, hozirgi kunda xizmat ko'rsatish korxonalar faoliyatida mehnat unumdorligi hamda fondlar qaytimini oshirish asosida korxona faoliyatini iqtisodiy ko'rsatkichlar o'sishini ta'minlash ob'yektiv ravishda murakkabligini ifodalaydi. Xizmat ko'rsatish korxonalarini boshqarish samaradorligini baholashning har bir usuli o'ziga xos afzallik va kamchiliklarga ega bo'lsa-da, ularning kombinatsiyasi korxona boshqaruvini yaxshilashda eng samarali natijalarni beradi. Shuningdek, mijozlar ehtiyojlari, talablari va kutilmalarini inobatga olish, jarayonlarni optimallashtirish va resurslardan samarali foydalanish boshqaruv samaradorligini oshirishning asosiy omillar bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, strategik rejalashtirish va aniq ko'rsatkichlarni belgi-

lash boshqaruv samaradorligini baholash va nazorat qilishda muhim rol o'ynaydi.[4]

Boshqaruv samaradorligini baholash jarayonida xodimlarning ishtiroki va qo'llab-quvvatlashi katta ahamiyat kasb etadi. Ularning bilim va ko'nikmalarini oshirish, motivatsiya va mas'uliyatini oshirish boshqaruv samaradorligini yaxshilashga yordam beradi.[3]

Yuqoridagi xulosalar xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyatini boshqarish samaradorligini baholashda qo'llanilishi mumkin bo'lgan asosiy tamoyillar va usullarni yoritadi. Bu usullarni to'g'ri qo'llash korxonaning umumiy samaradorligini oshirish va raqobatbardoshligini kuchaytirishga yordam beradi.

Xizmat ko'rsatish korxonalar faoliyatini samaradorligini baholash orqali samaradorlikni yanada oshirishimiz mumkin. Bunda biz, xizmat ko'rsatish korxonalar faoliyatini samaradorligi yuqori ko'rsatkichlarni tashkil qilish uchun quyidagi tadbirlarga e'tibor qaratishimiz lozim, ya'ni korxonaning xizmat ko'rsatish turini ko'paytirish va uning sifatini oshirish, mehnat unumdorligini oshirish, xodimlarni rag'batlantirish, yangi texnologiyalarni joriy etish kabilarga alohida e'tibor qaratishimiz lozim.

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Avanesova G. A сервисная деятельность: историческая и соврименная практика, предпринимательство, менежмент (учеб-пособие)// М: Аспект-Пресс, 2005. С. 63.
2. Arabov N.U., Artikov Z.S. Servis korxonalarida xizmat ko'rsatish sifatini oshirish. Inson kapitali va ijtimoiy rivojlanish jurnali// Samarqand SamDU, №1, 2021, 153-164 b.
3. Beelev K.K Korxonada muommolarni o'lchash xarajatlari va natijalari.
4. M. Sharifxo'jayev, Y Abdullayev. Menejment. Darslik. T.: «O'qituvchi», 2001.
5. Ochilov I. Xizmat ko'rsatish korxonalarida samaradorlikni oshirish yo'llari. Avtoreferat, 2010.
6. Lex.uz sayti.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.